

Előérzet

*te, Uram, ne légy messze tőlem;
én erősségem, siess segítségemre
(Zsoltárok könyve, 22, 20)*

Érdekes, hogy amint az imponderábilák egyikeként kerül szóba, az időfolyás egy szakasza mennyi és főleg mennyire különböző külső és belső minőség előidézésére jó. Nevében világok állnak, vagy összeomlanak; míg egyikünkben álomnak, képzetnek, tüneménynek kellemes, a másikunkban épp ellenkezőleg: kibírhatatlan asszociáció. Emez számára tarkának, érdekesnek feltételeződik, amaz szerint a jövő, e szükségképpen felépülő komplexum, rettenetes toldása a mának, szörnyű víziókat kelt; és ha egyelőre csupán becslés csak, rejtelmes, és mint az emberi fajta jövődjé változata: javíthatatlan és félelmetes is – pedig a *ma* lépteiben már benne lappang; minduntalan akcióban levő stádium. Egészen sajtószerű képződmény: indokait bizonyítani petitio principii.

A jövő! Vibráló fény és ereszkedő, sűrű homály a kegyesség és a gyűlöletesség határán. Sérthetetlen kibúvó, várva várt közeg. Alanyra, állítmányra, tárgyra, határozóra, jelzőre vonatkozóan: mennél távolibb, annál újabb.

Mennyire gyönyörű, s némelyek alkatához mennyire passzol is, ők mintha mind gyakorlott librettóírók lennének. Drukkok nélkül formába öntik a jövőt. (Tegnapelőtti hatásosan szuggerált teória, próbáljuk derűsen idézni – nemde a fű alatt mai is munkál; tudniillik, hogy Fukuyama úr szakavatott magvetőnek bizonyult; lassan az apokalipszissal ekvivalens történelmet jó előre befejezte. Halvány kép ez már a világról. Dogmának is hátrahagyott emlék.)

Immár nem elég mindenestül modernnek – mindenestül töredékesnek muszáj lenni. Az egész anyagi világ csakúgy, mint a lelki lét, töredékek sokasága, töredékeké, amelyek egészé válni vágnak. A töredék nem egynemű és nem egyéredkű. Közben a cserép álmodik, úgy terjed ki, hogy mindenegyik külön darab a maga oldalán véli munkálkodni a józan ész, mely szerint a világ valamennyi alkateleme és porcikája az, aminek látszik, és ott van, ahol lenni látszik. E hamisságban rejlik korunk egyik nagy drámája, amelyben ész küzd az ésszel; a minduntalan tette, küzdelemre sarkalló gondolatnál nincs hatalmasabb, vagyis nem marad se hely, se idő, se morál eljutni a transzcendensig. Ennek

KELEMEN LAJOS (1954) író, költő, szerkesztő. Utóbbi könyvei: *Csakis a minden elég* (2017); *Gyepetáglák a füveskönyvemből* (2017).

híján s a pénz, a praktikum, a nyers érdek nevében lekötve viszont mi értelmé utópiáknak, ki volna a közönségük, hiszen pénz, praktikus, nyers érdek törvényeit mi magunk hoztuk a saját fejünkre, nem kis részt abban a jellemzavarban, ami bizonyos utópiákba vetett hit, vagy a bennük való megnyugvás következménye.

A ti kezetek, a mi kezünk, a ti elmétek, a mi elménk nagyon más a történelem folytatásában. Noha nyilvánvalóan megint csak a gondolat tehet róla, hogy az úr hidege, a káosz, az erőszak adja meg annak a kornak a minőségét, amit példának okáért a jó Fukuyama a történelem szorgosan lezárt határain túlra liberálisan vizionált.

Egy nagyszabású revü (s a jövő nem az-e?) bővebb, mélyebb, semhogy egyetlen szellemé legyen.

Számunkra egyszerre valós és poémaszerű, izgató és illuzórikus, máskor viszont (mivel a szemlélő csupa érzet, tehát csupa változás) bizonyos nézőpontból egyszerűen gátlástalanul szemantika nélküli absztrakció, nem több mint fogalomideál – ekként sejlik fel a jövő. Ideérhet-e bármikor is? Vagy hogyan is érhetnénk utol, akármilyen ifjú feleledésből: minden erre irányuló kísérlet ismétléseinek végeredményét mondani is fölösleges; semmi ok az aggodalomra, minthogy a mérhető, a történesek egymásutániságából következő fizikai időben menthetetlenül a pillanat foglyai vagyunk. Ha nem az életrajzunk érdekes, hanem az életünk, ami mindig éppen *ebben a pillanatban* élet, ki vagyunk zárva a jövőből. S ki tudja, talán még az is lehet, hogy tiszta jóhiszeműségből.

Szolgáljon kevés ápolt lelki nyugalomunk további megóvásául, mint zavartalan napsütés, az, hogy nem láthatni, sőt nem *kell* láthatni előre az időben. A váteszek jövőérzéke vékonyka képesség. Vagy ha így jobban tetszik: egy jó stilizta tulajdon érzelmeinek kieszakart (Petőfire vonatkoztatva Babits azt mondja: gyerekes) túlszínezése.

És mégis! Ha volt volna áldottabb idő mögöttünk, puhatolhatnánk (sok kis fürkésző Lewin) a magunk pszichikus terében a jövőt; s mivel dönthetetlen tudomány nincs, a végén netán mind a kifejezhető és ki nem fejezhető sejtelmek együtt csupa ingadozásmentes rajongást támasztanának (holott a jövő maga az ingatag képzet) az ideabálvány iránt. Úgy ám: sóhajtsunk boldogan: a jövő egyelőre csupán képzet, egyedekre leosztva. mindenféle képzet, tehát általánosan semmilyen (fussuk elébe vagy fussunk tőle?), még akármilyen kisülhet belőle, de mindenesetre ahonnét csírázik, arról rengeteg a pirulást okozó él. S az miféle fajta kínálata a szellemességeknek, ha az élcek úgy találhatnak telibe, mint a legingerlőbb tréfa, de igazából az bennük a vicces, hogy majd mindegyik kénytelenségből lett vicc. A tradíció, a múlt, a történelem (mi csináltuk!), mikor felemel bennünket, az csodálatos, az kimondhatatlanul impozáns. S amint nagy garral tovább emelne, az ember magába néz, és maga mögé, s azután muszáj csúfolódnia. Tessék, hogy ne csak magyarázzuk: a történelem az utcán zajlik, de a hálósobákban készül. Hogy ez így kicsit sem kecses, és ráadásul még alaptalan is? Akkor: a következő mulattat vagy mellbe vág? A történelem nem

más, mint a mindenkori győztesek egyezményes hazugsága. Hol van, ki zengi tetteink? Lépjen be Auden, a klasszikus: „Amit Történelemnek hívnak, / azt nem kell földicsérni, // így, ahogy van, a bennünk / lakó bűnöző csinálta.” A Régészetet jegyző Auden szerint a régiek köré „nem képződik / helyzet, amelyben elpirultak, / vagy megvonták a válluk”. *Itt elakadunk*, mondja; az ember, őszerinte, úgy keveredik a mítoszba, mint a füllentésbe. Helyben is volnánk: amiről Auden töpreng, abban annyi az anticipáció, az annyira a futurologia egyik falatja, és nem melleleg annyira egzakt, mint egy gyermekígéret – legyünk bátrak ezt elhinni, és máris közénk vág a spirituális szenzáció.

Szabadjon hát: kioldjuk némely furcsaságunk. Mert e furcsaság mind csillapít, gyógyít, felvillanyoz. Lám: beúszik a körbeforduló távcső látókörébe: erőltetés, könnyedség; beúszik a távlat.

Beúszik, mondjuk: mögülünk. S a szép, óvilági lélekáramokhoz, a szép, ó-idei költészethez hasonlatos régi szenzációk aratásából ismét előidéző képeket: ezek legalábbis annyi tanulságul okvetlenül szolgálnak, hogy tán mégsem kell szégyellni az ismeretlent, az elérhetetlent; nemcsak a káosznak, a puszta tényeknek éppúgy, mint a ravasz agyafúrtságból kifejlő titkoknak: rendszere van; egy fölséges rendszer, amely körül az örök kíváncsiság kóvályog vagy egyenesen kérdezősködik.

Amikor az ember nem elégszik meg vele, hogy csakis természetes pályáját tekintse célnak, szétszedné az időt. (Ahogy voltaképpen előbb-utóbb mindent, amihez hozzáérhet, szétbont; a töredékes kor gyermeke a praktikum és az esztétikum felől egyaránt a további bontás felé tart.) A széjjelcincálás elhatalmasodó mániája a mindennapos gyakorlatig lehat, egyik eminens eszköze az időgép. Állítólag nemcsak értelmi konstrukció, materiálisan megvolt, úgyhogy ne ringatózzunk verne-i hangulatban.

Mondják a történet ismerői: az egész egy pincében játszódott. Hurwich, a házigazda, nem utolsósorban időgépész, meginvitálta anno a barátját, egy felügyelőt a helyettesével együtt, továbbá három bankbizottsági szakértőt. Hét perc múlva lett volna féltizenkettő, s elkezdődött a rituálé. Hurwich barátjának, Bolton felügyelőnek le kellett helyeznie a fegyverét a pincében álló asztalra. Ekkor gyújtott be az időgép, a házigazda pedig nyomban felszólította vendégét, hogy vegye magához a pisztolyát, csakhogy az asztalon heverő fegyvert képtelenség volt elmozdítani a helyéről. S hiábavalónak bizonyult a többiek próbálkozása is; se mozdítani, se elsűtni nem lehetett a revolvert. Hurwich feltette a kérdést, mi a benyomása a társaságnak arról, hogy mennyi ideje tartózkodnak a pincében: állítólag 4 percre taksálták az eltelt időt, az órájuk azonban éppen 11:23-at mutatott. Ekkor: 11:23-kor léptek be a pincébe. Miután a társaság döbbenetére Hurwich kijelentette, hogy csaknem félórája tartózkodnak odalent, bizonyítékképpen felkiáltott a ház valamelyik felső szintjén tartózkodó feleségének, ugyan mondaná meg, hány óra van. Az asszony néhány pillanat múlva személyesen közölte, hogy alig nyolc perc múlva dél lesz. Az időgépész és a többiek harminc percre kiszabadultak az idő fogságából. Sid Hurwichról a maga idejében sok

szó esett, és a porszívónyi méretű, rejtélyes találmányával rengeteget foglalkozott a sajtó, állítólag egy cég a gépezet sorozatgyártásra is hajlandónak mutatkozott, Hurwich azonban az ajánlatot kereken visszautasította. A kilencvenes években hagyta itt e siralomvölgyet, találmányáról soha senkinek nem adott érdemi információt.

Kijátszani, Illyés szavát kölcsönözve: *lebírni* az időt? Elválasztani majdani, remélhetőleg harminckét év múlva akadálytalanul létrejövő kézzelfogható valóságától Magyarországot?

S lefesteni, s minden gyermekien lírai vonást elnyomva komolyan lefesteni a mából, ímhol, ha pusztán csak képileg is, Magyarország 2050-ben.

Ki ne ismerné az 1938-ban készült fényképet. A felvétel egy massachusettsi gyár alkalmazottairól készült, többségükben hölgyekről s egy-két úrról, akik egyenesen a kamera felé tartanak, s az egyik hölgy mobilon beszélget valakivel. Nohát igen: vannak egészen kitűnő képszerkesztő szoftverek, a mondott kép viszont eléggé elmosódott; nagy tételben hatalmas baklövés volna fogadni rá, hogy a hölgy mobilt szorongat, nem kizárt, hogy egy sötét színű cipőkefével izgatja a saját fülét.

Nincs dolog önmagában megismerhető. Az igazán lényeges megismerés csak mással összehasonlítva lehetséges. A jövő átörököl. Az előbb volt idők gazdagságára támaszkodva alapít.

Ha lemond róla, ha rest átvenni örökségét, olyanná lesz, mint a valaki okosabb által a haszonért egy-két szezonra felkent sikeremberek, az ő életükből pedig egy rész mindig fellépés, színészkedés. Nekik a szakmájuk gyakorlása és a szokványos hétköznapi szerepeik mellett a közönség idolátriájának is meg kell felelniük. Mert az érdeklődés mámorát élvezők (vagy ugyanezen érdeklődés kínját szenvedők) némelyike bálvány gyanánt magaslik hódolói előtt. Mészse, elérhetetlenül. S noha e bálványok a rivalda misztériumától fosztva, valódi magukban nem feltétlenül képesek a rabul ejtés varázsára, az életüket nyilvánosság elé táró közeg (tévé, rádió, magazinok) s a mögöttük álló menedzserhad igyekszik, olykor bármi áron (akár különféle testi, szellemi visszamaradások és ferdülések médiapiaci áruba dobásával), meggyőzni a közönséget, hogy rajongásának tárgya különleges emberpéldány. Egészen más dolog a közösségileg garantált értékek letéteményeseire, a kétségbevonhatatlan teljesítmény alakjaira tekinteni, ők igazi memorábilis lelkek. A minutum királynőivel és királyaival szemben őket csakugyan megszenteli a titok.

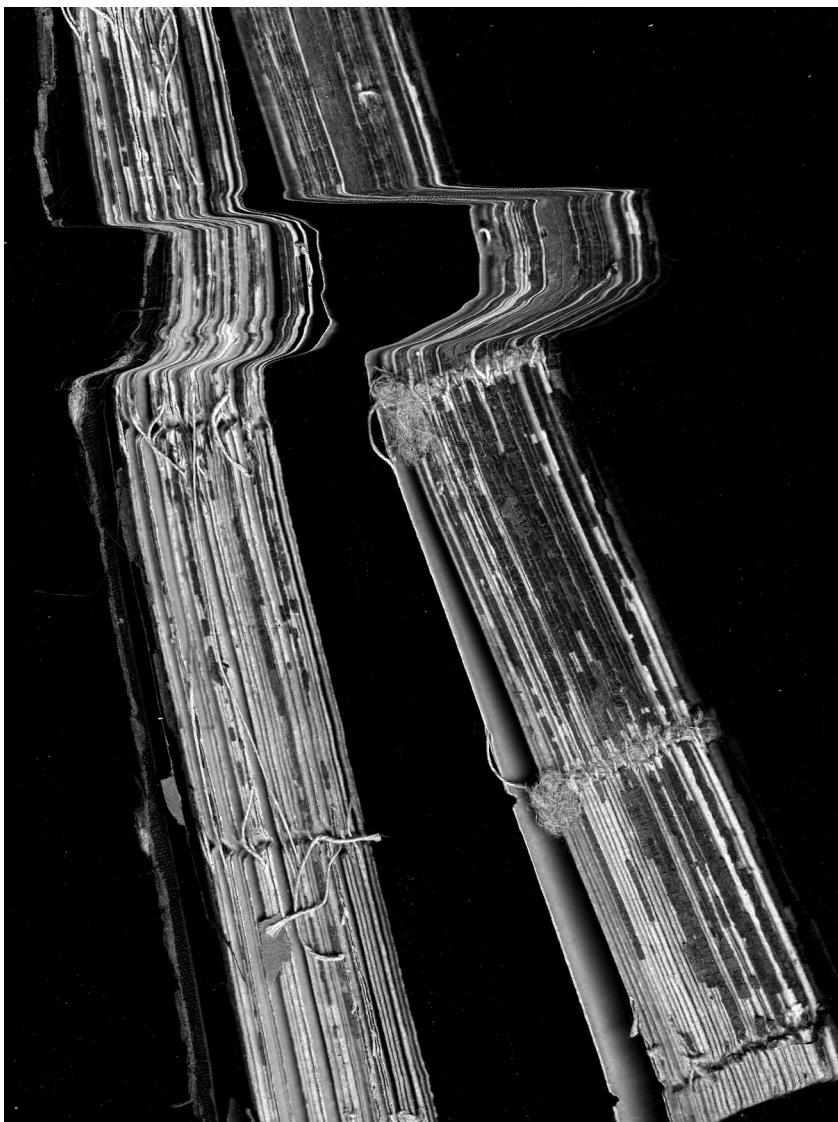
Így szenteli meg a titok a kicsi országot, és élete találmásra kiválasztott dátumpontját. Innen, a mínusz 32. esztendőből a rövid üzenet: minden perc és körülmény együtt hozzá, hogy az ember a világra kiterjedt veszélyeket visszavonhatatlanul szentesítse, tétovázása egy esztelen pillanatában. Amiként perc és körülmény még együtt hozzá, hogy tényleges értékek fényénél világosodjék meg: 32 esztendő talán elég ahhoz, hogy ráébredjen, a mérték szolgálatába kell szegődnie végtelennek vélt ereje és tudása gyarapíthatóságáért.

Kontinentális és országos léptékben egyaránt a mérték lesz a sarkpont.

Az elmúlt másfélszáz esztendő túlaktivizálta, gőgössé tette az embert. Tudjuk, mit termelt a kultúra, és mellette mit termelt a civilizáció. A vetélkedés nem fog abbamaradni.

Azért hát nyújtsd a kezed, Uram. Legyen gyermekeinknek és unokáinknak védelme és esélye, mint általad, egy kulturált civilizáció által.

Mostanság, a 2050. esztendő fordulóján hogyan is állunk a folytatást illetően, magyarok?

Spitzer Fruzsina: Gerincek és térdek (elektrográfia, 2015)